

Jak souvisí prevence proti šikanování s primární školou?

Miluše Rašková

Klíčová slova: vzdělávací oblasti pro preventivní aktivity, znalostní kompetence žáků, šikanování ve vysokoškolské přípravě budoucích učitelů

Anotace: Příspěvek informuje o aspektech preventivní činnosti proti šikaně v podmínkách vzdělávání na 1.stupni ZŠ, seznamuje se začleněním této problematiky do pregraduální přípravy učitelů primárního vzdělávání pod garanci katedry primární pedagogiky na PdF UP v Olomouci.

Souvislost preventivních aktivit a primární školy (tj. 1.stupně základní školy) je v současné době neodmyslitelná, neboť tvoří nedílnou součást výchovně vzdělávací práce. Problematika prevence proti šikanování vyjadřuje zlomek preventivních aktivit v primární škole a patří k tématům tzv. prevence sociálně patologických jevů. Podle „Školního preventivního programu pro mateřské a základní školy a školská zařízení“ vyplývá, že *explicitní programy práce s jednotlivými tématy jsou součástí kurikula výchovy ke zdraví a pedagogové mohou preventivní aktivity zařazovat do různých vzdělávacích oblastí.* V primární škole představují klíčové vzdělávací oblasti zejména *společenskovědní a přírodovědná* (prvouka, přírodověda a vlastivěda), *jazykovědná* (český a cizí jazyk) a *esteticko-výchovná* (výtvarná a tělesná výchova).

Jaké mají být znalostní kompetence žáků v primární škole vzhledem k tématům prevence sociálně patologických jevů? Vedle problematiky *šikanování mezi ně patří kouření, alkoholismus, užívání drog, zneužívání léků, hodnota zdraví, poradenská pomoc.* Žáci by měli získat základní právní povědomí v oblasti sociálně patologických jevů (např. o tom, že každé jednání, které ohrožuje práva druhých – šikanování, zastrašování, aj. – je protiprávní, zákony o kouření, požívání alkoholu a návykových látek apod.), měli by umět rozpoznat projevy lidské nesnášenlivosti. V oblasti dovedností by měli žáci znát jednoduché způsoby odmítání nežádoucích látek, činnosti spojené se zdravým životním stylem, možnosti vhodné komunikace se službami, které poskytují poradenskou činnost.

Je zcela logické, že se primární škola věnuje problematice preventivních aktivit, a to nejen proto, že jsou (Standard základního vzdělávání) a budou (Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání) součástí výchovně vzdělávacího procesu. **Se zřetelem k faktu, že škola i nadále zůstává místem, kde děti mladšího školního věku tráví většinu času, a také bohužel často místem, kde může docházet k nežádoucím a negativním jevům v chování dětí, je ze strany školy velmi potřebné věnovat se otázkám sociálně patologických jevů a prevencí proti nim.**

Jak bylo výše uvedeno, problematika šikanování patří do oblastí, které mají své místo ve výchovně vzdělávacím procesu žáků primární školy. V pedagogické praxi na základních školách koordinují činnosti preventivních aktivit ředitelé ve spolupráci s preventisty sociálně patologických jevů a třídními učiteli na základě „Metodického pokynu MŠMT k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení“. **Vyskytnou-li se projevy šikanování**

žáků v primární škole, musí se problém ve škole vyřešit, a to ve spolupráci s rodiči. Pedagog by si měl připustit, že i v jeho třídě může docházet k šikanování! Je známo, že věk dítěte není rozhodující. **Šikanování se mezi dětmi mladšího školního věku nesmí podceňovat navíc vzhledem k tomu, že se jedná o dobu, kdy se osobnost agresora i oběti teprve vytváří a případná tolerance či přehlížení může v pozdějším věku přerůst do násilí většího rozsahu a charakteru.**

Je zřejmé, že se problematika šikanování a dalších nežádoucích jevů a prevence proti nim musí promítnout též do vysokoškolské přípravy budoucích učitelů primárního vzdělávání. V rámci pregraduální přípravy učitelů primárního vzdělávání (v prezenční i kombinované formě studia) jsou posluchači oborů učitelství pro 1. stupeň ZŠ na Pedagogické fakultě UP v Olomouci *pod garancí katedry primární pedagogiky* ve své profesní přípravě vedeni k tomu, aby *dokázali přenést na žáky soustavu klíčových poznatků a dovedností z oblasti preventivních aktivit (tedy i z oblasti šikanování) významných pro poznávání a užitečných pro budoucí život žáka na základě praktické činnosti* (např. řešení modelových situací, dramatizace, hry, vyjadřování zážitků slovem, kresbou, pohybem, atd.). Problematika šikanování je do pregraduální přípravy učitelů primárního vzdělávání včleněna do disciplín *metodika výchovné práce v návaznosti na předměty učení o přírodě a společnosti* (prvouka, přírodověda a vlastivěda).

V souvislosti s integračním a činnostním pojetím současného vyučování by měli mít žáci mladšího školního věku pro realizaci všech preventivních aktivit dostatek příležitostí podílet se na vlastním vzdělávání, samostatně se projevovat, získávat nové vědomosti vlastní činností. Podmínku pro žákovu aktivní činnost tvoří důsledné uplatňování forem a metod práce, které žákům umožní využívat jejich vlastní zkušenosti, diskutovat, argumentovat a vyvozovat závěry, hájit své názory a postoje, naslouchat druhým, učit se společně hledat řešení problému na základě důvěry, spolupráce a tolerance. K integračnímu a činnostnímu pojetí neodmyslitelně patří vzájemné propojování a poznávání problémů v celé šířce a ve všech možných souvislostech.

Otázky preventivních aktivit k šikanování aj. *pod garancí katedry primární pedagogiky nejsou pouze součástí seminářů či přednášek zmíněných disciplín, ale tato problematika se stává též součástí seminářních a diplomových prací, předmětem pozorování a zkoumání na všech typech pedagogických praxí a součástí samostudia.* Je jasné, že vzhledem k časovému a obsahovému možnostem vysokoškolské výuky nelze důkladně metodicky zvládnout všechny okruhy preventivních aktivit, i když mezi nejvíce žádaná témata ke studiu a diskusi patří šikanování a zneužívání a týrání dětí. Je vhodné připomenout, že v rámci vysokoškolské přípravy se studenti s prevencí šikanování a jiných sociálně patologických jevů seznamují prostřednictvím odborníků z jiných kateder, kteří se uvedenou problematikou zabývají z pozice své profese (psycholog, speciální pedagog, antropolog, sociolog aj.).

V rámci vysokoškolské přípravy budoucích učitelů primárního vzdělávání se nesmí opomenout na to, aby si každý učitel uvědomil, že musí umět také zareagovat na jakékoliv nevhodné chování žáka vůči němu. Již několik let se poukazuje na šikanování učitelů žáky, byť převážně na 2. stupni základních a vyšších stupních některých škol (zejména učilištích). Je nutné si připustit a učitelé bohužel už na 1. stupni základní školy mají zkušenosti s tím, že si někteří žáci dovolí napadnout učitele verbálně či neverbálně.

O tom, že se šikanování objevuje už v primární škole, je zřejmé. V letošním školním roce jsme se pokusili sondou oslovit žáky 4. a 5. ročníků základních škol olomouckého

regionu. Výsledky výzkumné sondy, kde se využila metoda dotazníku, se v současné době teprve zpracovávají, ale předběžně lze konstatovat, že žáci na školách šikanování zaznamenávají a jako místo nejčastějšího výskytu uvádějí toalety, šatny, chodby i samotnou třídu. Jako nejčastější iniciátoři agresivního chování jsou z hlediska sexové diference označováni chlapci. Žáci měli posoudit, co je a co není z jejich pohledu projevem šikanování. Nejčastěji za projev šikanování uváděli bití, vyhrožování a tělesné ubližování, dále pak ničení věcí, posmívání a urážky rodiny. Žáci se měli vyjádřit, komu by se svěřili, kdyby se stali obětí šikanování. V problémové situaci by se nejvíce svěřovali rodičům, méně pak učitelům a kamarádům. Vyskytují se i odpovědi, *že mají žáci zkušenost se šikanováním v primární škole (většinou v pozici oběti, ale některé děti přiznaly, že ubližovaly jiným) nebo byli svědkové nějakého aktu.*

Problém šikanování a prevence proti němu patří do výchovně vzdělávacího procesu žáků mladšího školního věku a bohužel se jedná o problém závažný, který se často přemísťuje ze školního prostředí mimo něj. Škola nemá v rámci chování dítěte ve svém volném čase žádné pravomoci řešit situaci šikanování, ta už spadá do kompetence rodiny. **Je však potřebné, aby škola splňovala požadavky, které jsou na ni kladeny v rámci prevence proti šikanování a nekompromisně řešila projevy šikanování.**

Literatura

Metodický pokyn MŠMT k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení.

[Http://www.msmt.cz](http://www.msmt.cz)

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Pracovní verze pro potřeby pilotních škol. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2002.

Standard základního vzdělávání. Věstník MŠMT ČR, LI, sešit 9, září 1995.

Školní preventivní program pro mateřské a základní školy a školská zařízení.

[Http://www.msmt.cz](http://www.msmt.cz)

PaedDr. Miluše Rašková, Ph.D.

Katedra primární pedagogiky PdF UP

Žižkovo nám. 5, 771 40 Olomouc

E-mail:raskovam@pdfnw.upol.cz

T: 585635107